

MONITORIZAREA MASS-MEDIEI ÎN CAMPANIA ELECTORALĂ
pentru alegerile locale generale din 20 octombrie 2019 și pentru
alegerile parlamentare noi
în circumscripțiile uninominale nr. 17, 33, 48 și 50

Raport nr. 2
28 septembrie – 4 octombrie 2019

*Acest raport este realizat de Centrul pentru Jurnalism Independent cu suportul Fundației Est-Europene, din resursele acordate de Suedia, și suportul Agenției SUA pentru Dezvoltare Internațională (USAID) și al UKAID.
Opiniile exprimate aparțin autorilor și nu reflectă neapărat punctul de vedere al finanțatorilor.*

Scopul și obiectivele proiectului: Monitorizarea și informarea publicului cu privire la comportamentul mass-mediei în campania electorală și accesul concurenților electorali la mass-media. Monitorizarea analizează tendințele reportericești care pot afecta performanța instituțiilor mass-media și compromite abilitatea acestora de a oferi publicului informații veridice, echidistante și pluraliste.

Perioada de monitorizare: 20 septembrie – 19 octombrie 2019

Criteriile de selectare a instituțiilor mass-media supuse monitorizării:

- Audiența / impactul: național, regional
- Tipul de media: audiovizual
- Forma de proprietate: publică, privată
- Limba difuzării: română, rusă

Lista instituțiilor mass-media monitorizate:

Moldova 1 (19:00) – post public, acoperire națională, difuzează în limbile română și rusă;

Prime TV (21:00) – post privat, acoperire națională, difuzează în limbile română și rusă;

Publika TV (17.00) – post privat, acoperire națională, difuzează în limbile română și rusă;

Jurnal TV (19.00) – post privat, acoperire regională, difuzează în limbile română și rusă;

NTV Moldova (19.00) – post privat, acoperire regională, difuzează în limbile română și rusă;

RTR Moldova (19.00) – post privat, acoperire regională, difuzează în limbile rusă și română;

TV 8 (19:00) – post privat, acoperire regională, difuzează în română și rusă;

Pro TV (20.00) – post privat, acoperire regională, difuzează în limba română;

Accent TV (20.00) – post privat, acoperire regională; difuzează în limbile română și rusă.

Televiziunea Centrală (20:00) – post privat, acoperire regională, difuzează în limba română și rusă;

2. Cadrul metodologic

A fost monitorizat conținutul integral al principalelor buletine de știri zilnice de la fiecare post de televiziune, fiind analizate materialele cu caracter electoral direct și indirect. Materialele au fost supuse unei evaluări de conținut și de context, pentru a determina dacă sunt favorabile sau defavorabile unui sau altui partid/unei sau altei formațiuni politice. Materialele au fost analizate conform următoarelor criterii de reflectare obiectivă:

Imparțialitate și obiectivitate. Partizanat politic: Potrivit Codului deontologic al jurnalistului, știrile trebuie să fie imparțiale și obiective și să nu favorizeze anumite partide/grupuri/persoane în detrimentul altora. Prezența elementelor discriminatorii în cadrul reportajelor și știrilor constituie un prim criteriu de prezentare a realității prin prisma opiniilor jurnalistului. Filtrarea știrilor și analiza minimă a istoriei și contextului,

de asemenea, vorbesc despre apărarea intereselor anumitor actori, dar nu ale publicului larg.

Corectitudinea și echilibrul surselor/pluralismul de opinie

Pentru a fi corecte și echilibrate, materialele trebuie să prezinte toate părțile vizate, în special când e vorba de subiecte controversate, și să trateze în mod egal oponentii. De asemenea, mass-media trebuie să asigure accesul la o multitudine de păreri diverse care ar ajuta auditoriul să-și creeze propria opinie asupra celor întâmplate.

Limbajul și imaginile utilizate

Exagerările și limbajul licențios utilizat în mod deliberat – cum ar fi limbajul peiorativ sau etichetele atribuite anumitor persoane sau organizații, precum și imaginile manipulate astfel, încât anumite părți să apară în lumină negativă – ridică grave semne de întrebare cu privire la respectarea standardelor etice și profesionale. Comportamentul etic al jurnaliștilor este pus la îndoială de cele mai multe ori atunci când imaginile prezintă aspecte ce nu corespund realității, când acestea sunt trucate, dar și atunci când anumite știri sunt ilustrate cu imagini ce nu au legătură cu textul.

3. Datele monitorizării

Moldova 1

Implicarea în campania electorală

În perioada 28 septembrie – 4 octombrie 2019, postul public de televiziune Moldova 1 a reflectat intens în știri campania electorală, materialele relevante fiind incluse în două rubrici: „Alegeri locale generale 2019” și „Alegeri parlamentare noi 2019”, dar și în afara lor. În cele 7 buletine de știri, Moldova 1 a difuzat în total 43 de materiale cu caracter electoral, dintre care 39 – în cadrul rubricilor, iar patru - în afara lor, acestea referindu-se la o misiune de observatori internaționali, la reinstituirea „zilei tăcerii”, la faptul că alegătorii pot verifica listele electorale și la anunțul că Moldova 1 începe dezbaterile electorale. Postul a urmărit în special promisiunile electorale ale candidaților la funcția de primar al municipiului Chișinău, dar a difuzat și știri despre candidați din alte localități și despre lansarea în campanie a unor partide.

De asemenea, începând cu 3 octombrie, Moldova 1 a transmis câte o știre scurtă despre fiecare candidat care participase în ajun la emisiunea de dezbateri electorale. Astfel, pe 3 octombrie au fost difuzate două știri care îi aveau ca protagoniști pe doi candidați la Primăria municipiului Cahul, iar pe 4 octombrie – trei știri cu trei candidați la Primăria municipiului Bălți.

Din cele 43 de știri, două au vizat alegerile parlamentare, însă nu s-au referit la activitatea electorală a candidaților, ci, mai degrabă, la procesul electoral: într-o știre se anunța că CEC a respins contestațiile depuse de Anatol Stepuleac și Sveatoslav Mihalache, iar în alta s-a vorbit despre începutul tipăririi buletinelor de vot. De asemenea, Moldova 1 a urmărit evoluțiile în cazul lui Ruslan Codreanu, care nu a fost înregistrat în campanie pe motiv că ar fi existat probleme în listele de semnături ale susținătorilor acestuia.

Imparțialitate și obiectivitate. Partizanat politic

Materialele cu caracter electoral direct sau indirect au fost, în mare parte, obiective și imparțiale. Majoritatea subiectelor relevante, 28 din 43, au vizat promisiunile electorale și nu s-a înregistrat vreo tendință evidentă de favorizare a candidaților. Totuși, având în vedere că primele două poziții în sondajele electorale le ocupă Ion Ceban (PSRM) și Andrei Năstase (Blocul ACUM/DA/PAS), care sunt mediatizați mai mult, întrucât sunt creditați cu șanse mai mari, se poate remarca o ușoară favorizare a lui Ion Ceban, care a apărut de 3 ori în context pozitiv (cu promisiuni electorale: 30 septembrie, 2 octombrie și 4 octombrie), plus o dată pozitiv-neutru, ca lider într-un sondaj de opinie (1 octombrie). Andrei Năstase a apărut o dată cu promisiuni electorale (1 octombrie), o dată pozitiv-neutru (1 octombrie, sondajul de opinie) și o dată în context negativ (acuzat de Valeriu Munteanu că folosește ilegal imaginea lui Ștefan cel Mare – 3 octombrie). Ceilalți concurenți – 9, au apărut preponderent în context neutru, fără a fi evidentă favorizarea sau defavorizarea acestora.

Corectitudinea și echilibrul surselor. Pluralismul de opinie

Toate știrile referitoare la promisiunile electorale au fost realizate dintr-o singură sursă, reporterii s-au limitat doar la consemnarea unor declarații, fără să abordeze critic mesajele politicianilor. Postul public a asigurat un pluralism relativ al opiniilor, asigurând accesul în știri pentru 11 concurenți la funcția de primar al Capitalei. De cele mai multe ori în materiale au fost citați sau menționați Ion Ceban (PSRM), Victor Chironda (MP „Forța Nouă”) și Valeriu Munteanu (Uniunea „Salvați Basarabia”) – de câte 4 ori fiecare. Andrei Năstase, Blocul ACUM/DA/PAS, și Octavian Țîcu, PUN, au fost protagoniștii a câte trei știri, Dorin Chirtoacă (PL) și Valerii Klimenko (Partidul Șor) – au fost citați sau menționați de câte două ori, iar restul candidaților – Lilia Ranogaeț (PNL), Vitalie Voznoi (Partidul „Stânga Europeană”), Dumitru Țîra (PPEM), Vlad Țurcanu (PPR) - câte o dată.

Candidații la Primăria Bălți Sergiu Burlacu (PUN) și Renato Usatîi (Partidul Nostru) au fost protagoniștii a câte două știri, iar Serghei Pcela (Partidul Legii și Dreptății) și Sergiu Mihailov (PDM) – câte o dată. De asemenea, o singură apariție au avut candidații pentru primăria Cahul Nicolae Dandiș (independent) și Sergiu Rența (PN).

Postul public de televiziune a transmis și patru știri de la lansarea partidelor în campanie în diferite localități: PLDM la Ialoveni (28 septembrie), PUN la Chișinău și Bălți (28 septembrie), Partidul Nostru la Ștefan Vodă (28 septembrie) și Partidul Comuniștilor la Chișinău (30 septembrie).

Din cele 43 de știri cu caracter electoral, 9 s-au referit la controverse. Dintre ele, în 3 știri nu a fost asigurat echilibrul de surse, lipsind replica părții vizate. Astfel, în știrea difuzată la 30 septembrie în care se spune că Ruslan Codreanu a expediat o scrisoare ambasadelor acreditate la Chișinău, acuzând Consiliul Electoral de Circumscripție că „a comis un abuz”, refuzându-i înregistrarea, lipsește reacția reprezentanților CEC. Postul a informat câte semnături au fost invalidate, dar nu a solicitat un comentariu la acuzația de abuz. De asemenea, dintr-o singură sursă (CEC) au fost realizate și știrile despre faptul că au fost respinse contestațiile lui Oleg Brega, candidat independent la

funcția de consilier municipal în Chișinău, și Serghei Scripnic, candidat al Partidului "Patrioții Moldovei" (30 septembrie), și despre respingerea contestațiilor candidaților la parlamentare pe circumscripția nr. 33 Anotolie Stepuleac (Partidul "Stânga Europeană") și Sveatoslav Mihalache (PUN). În niciuna din aceste știri candidații vizați nu au fost solicitați să comenteze decizia CEC. În restul știrilor ce conțineau controverse a fost respectat echilibrul surselor.

Raportul din perspectiva asigurării egalității de gen a fost defavorabil femeilor, care au fost citate de 5 ori, în timp ce bărbații au fost citați de 38 de ori.

Limbajul și imaginile video utilizate

În săptămâna 28 septembrie – 4 octombrie 2019, în buletinele de știri de la postul public de televiziune Moldova 1 nu au fost înregistrate cazuri de utilizare a limbajului impropriu știrilor. Nu au fost folosite expresii apreciative, ironii sau etichete. Nu au fost folosite imagini care ar fi denaturat realitatea.

Prime TV

Implicarea în campania electorală

În a doua săptămâna de campanie, 28 septembrie – 4 octombrie, Prime TV a difuzat 24 de subiecte electorale în cadrul principalului buletin de știri al zilei. Postul a difuzat știrile cu caracter electoral direct în cadrul unei rubrici speciale, în care au fost incluse atât subiecte generale, legate de procesul electoral, cum ar fi tipărirea buletinelor de vot, acreditarea de către CEC a observatorilor internaționali, situația privind posibile disensiuni în cadrul fracțiunilor parlamentare din Blocul ACUM, cât și mai multe subiecte referitoare la activitățile de campanie ale concurenților în cursa pentru Primăria Chișinău și Primăria Bălți. O parte din subiecte au avut caracter electoral indirect, anumiți candidați fiind citați și/sau menționați în știri. Prime TV a urmărit în mai multe știri cazul lui Ruslan Codreanu, care a mers în instanță pentru că nu a fost înregistrat în cursa electorală.

Imparțialitate și obiectivitate. Partizanat politic

Subiectele vizând procesul electoral, dar și activitățile de campanie ale concurenților electorali, au fost reflectate de cele mai multe ori obiectiv și imparțial de către postul Prime TV. Totuși, în câteva cazuri (3), a putut fi remarcată părtinire în raport cu protagoniștii reflectați. Este vorba în principal de știrea despre lansarea lui Renato Usatîi în campania electorală pentru Primăria Bălți, din 29 septembrie, în care informația de background conține detalii despre faptul că acesta este cercetat penal pentru tentativă de omor a omului de afaceri rus Gherman Gorbunțov și pentru introducerea unor sume mari de bani în Republica Moldova. Sunt incluse și imagini de arhivă la temă, fără a se menționa acest lucru. Faptul că în știrea despre lansarea în campanie se insistă atât de mult pe detaliile respective, fără a preciza cum pledează Usatîi în aceste dosare, denotă atitudinea negativă a postului față de protagonist.

Un alt subiect care poate fi calificat drept părtinitor se referă la afirmațiile șefului statului cu privire la candidații de dreapta, exprimate la un post privat de televiziune. Președintele Dodon nu dă nume concrete, iar reporterii de la Prime deduc că e vorba de Andrei Năstase, Blocul ACUM/DA/PAS, care ar putea folosi alegerile locale ca pe o trambulină pentru alegerile prezidențiale (4 octombrie). Reporterul enumeră funcțiile deținute în ultimul timp de Andrei Năstase. Faptul că aceste informații au fost preluate

de la un alt post pentru a produce o știre separată, indică asupra tendențiozității postului, care îl prezintă pe protagonist drept o persoană interesată exclusiv de funcții. Totodată, postul a difuzat o știre dedicată integral declarației de avere a lui Andrei Năstase, în timp ce declarațiile de avere ale celorlalți concurenți au fost trecute cu vederea (2 octombrie).

Prime TV nu a favorizat în mod evident vreun candidat la funcția de primar al municipiului Chișinău, majoritatea beneficiind de o mediatizare neutră în știrile în care au fost vizati. În această perioadă de raport s-a păstrat tendința de a-l prezenta în context defavorabil pe Andrei Năstase: acesta a fost vizat de trei ori în știri care conțineau acuzații lansate la adresa sa de alți concurenți electorali.

Corectitudinea și echilibrul surselor. Pluralismul de opinie

Majoritatea știrilor cu caracter electoral au fost documentate dintr-o singură sursă, în special atunci când era vorba de evenimente cu implicarea concurenților electorali. În anumite cazuri, în știri era inclusă și informație de context. Știrile cu caracter electoral indirect au prezentat mai multe perspective, asigurând pluralismul de opinie.

Printre concurenții electorali care au fost protagoniști în știri figurează Ion Ceban, PSRM – 2 știri separate și o mențiune, Andrei Năstase, ACUM/PPDA/PAS - 2 știri și 4 mențiuni, Octavian Țîcu, PUN – 3 știri separate și o mențiune. Valeriu Munteanu, USB, a apărut mai mult în știri în care lansează acuzații la adresa anumitor actori – 3 știri, Lelia Ranogaeț, PNL – în 2 știri separate, Dorin Chirtoacă, PL, Ion Diacov, PN, Victor Chironda, Forța Nouă, Dumitru Țîra, PPEM, au fost protagoniști și au fost citați în câte o știre. Prime TV a informat și despre lansarea în campanie a candidaților pentru funcția de consilier municipali Chișinău din partea PSRM și a candidatului independent Mihai Bogos. În doua rânduri, Prime TV a menționat în știrile electorale directe toți candidații care s-au înregistrat în cursa electorală pentru alegerile locale generale.

În total, postul TV a avut 10 știri controversate, care, fie au inclus opinia celei de-a doua părți, fie au menționat că părțile vizate nu au răspuns la telefon sau nu au comentat, fără ca postul să încerce să găsească surse de alternativă. De notat că, de cele mai multe ori, mențiunea că partea acuzată nu a răspuns la telefon a fost inclusă în știrile care l-au vizat pe Andrei Năstase.

Raportul surselor din perspectiva gender a fost net în favoarea bărbaților (25 bărbați – 8 femei).

Limbaajul și imaginile video utilizate

Limbaajul utilizat de Prime TV în știrile monitorizate a fost neutru, iar imaginile au fost corecte, fără a se recurge la tertipuri de montaj. De notat că în știrea privind lansarea lui Renato Usatîi în campania electorală au fost folosite imagini de arhivă, care prezintă secvențe de la locul unde s-a produs tentativa de asasinare a lui Gherman Gorbunțov, fără ca acest lucru să fie relevant din punct de vedere editorial și fără a se menționa când au fost preluate aceste imagini.

Publika TV

Implicarea în campania electorală

În perioada 28 septembrie – 4 octombrie 2019, Publika TV a difuzat 16 subiecte electorale în cadrul principalului buletin de știri al zilei. Postul a difuzat știrile cu caracter electoral direct sau indirect în rubricile *Alegeri locale generale 2019* (15 subiecte) și *Alegeri parlamentare noi 2019* (un subiect). În cadrul rubricilor speciale postul a

reflectat atât subiecte generale, legate de procesul electoral, cum ar fi începerea tipăririi buletinelor de vot pentru o circumscripție electorală, monitorizarea alegerilor de către misiunea europeană ENEMO sau anunțul CEC privind posibilitatea verificării listelor electorale, cât și materiale referitoare la candidații înscriși în cursa pentru funcția de primar al municipiului Chișinău.

Imparțialitate și obiectivitate. Partizanat politic

Subiectele vizând procesul electoral, dar și participarea în campanie a mai multor candidați au fost reflectate de cele mai multe ori obiectiv și imparțial de către postul Publika TV. Totuși, în câteva cazuri (4 din 16), jurnaliștii au recurs la etichetări, comentarii, aprecieri sau interpretări ale faptelor ce țin de campania electorală. De exemplu, într-o știre difuzată pe 2 octombrie, cu referire la lansarea în campanie a candidatului blocului ACUM/DA/PAS, Andrei Năstase, postul tv a admis amestecul faptelor cu opiniile comentând evenimentul astfel: „(Andrei Năstase) *s-a lăudat cu programul său electoral, dar mai puțin a vorbit despre cum îi va reuși să-și pună toate planurile în practică...după ce s-a lăudat cu planurile sale, Andrei Năstase a trecut la critici. Liderul PPDA le-a dat replică celor care i-au sugerat să se retragă din cursa electorală*”. O altă știre difuzată în cadrul rubricii dedicate alegerilor locale generale, s-a referit la o afirmație a șefului statului despre miza alegerilor. Deși președintele nu a dat nume și nu a afirmat că un anumit candidat la locale își dorește funcția supremă în stat, Publika TV a interpretat declarațiile oficialului și le-a dat drept fapt. Iată un fragment din știrea difuzată pe 4 octombrie: „*Năstase se visează șef de stat. Cel puțin așa reiese din declarațiile lui Igor Dodon care a spus că fotoliul de primar al capitalei râvnit de dreapta politică ar putea fi folosit drept o trambulină pentru alegerile prezidențiale*”. Modalitatea de prezentare a știrii a fost similară cu cea de la Prime TV, punându-se accentul pe funcțiile deținute sau râvnite de Andrei Năstase. În perioada 28 septembrie – 4 octombrie 2019, Publika TV nu a favorizat în mod evident niciun candidat la funcția de primar al municipiului Chișinău, majoritatea beneficiind de o mediatizare relativ neutră în știrile în care au fost vizați. În același timp, candidatul ACUM/DA/PAS, Andrei Năstase, a fost defavorizat prin maniera tendențioasă de prezentare a știrilor în care a fost vizat, dar și prin contextul exclusiv negativ al știrilor.

Corectitudinea și echilibrul surselor. Pluralismul de opinie

Publika TV a menționat și/sau citat în știrile electorale, în perioada monitorizată, 9 candidați la funcția de primar al capitalei, dar și pe candidatul independent Ruslan Codreanu, care nu a fost înregistrat în cursă. Candidații au apărut în subiectele electorale, după cum urmează: Andrei Năstase (ACUM/DA/PAS) – de 6 ori, Ion Ceban (PSRM) și Octavian Țîcu (PUN) - de câte 3 ori, Valeriu Munteanu (USB) – de 2 ori, și Dorin Chirtoacă (PL), Vladimir Cebotari (PDM), Victor Chironda (Mișcarea Forța Nouă (F9)), Dumitru Țîra (PPEM) și Vladimir Țurcanu (PPR) – câte o dată.

În cazul subiectelor conflictuale, în care au fost vizați câțiva candidați (Andrei Năstase (ACUM/DA/PAS), Valeriu Munteanu (Uniunea Salvați Basarabia /USB), Dorin Chirtoacă (PL), Ion Ceban (PSRM) și Octavian Țîcu (PUN) postul tv nu a asigurat întotdeauna echilibrul surselor și pluralismul de opinie. Mai exact, în câteva cazuri (4) nu s-a prezentat opinia celei de-a doua părți, menționându-se că aceasta nu a răspuns la telefon pentru a comenta acuzațiile/ declarațiile. Reporterii nu au încercat să

găsească surse de alternativă care să confirme sau să infirme acuzațiile. Raportul surselor din perspectiva gender a fost net în favoarea bărbaților (29 versus 9).

Limbajul și imaginile video utilizate

Limbajul utilizat de Publika TV în știrile despre procesul electoral, dar și despre majoritatea candidaților înscriși în cursa electorală a fost neutru, iar imaginile de arhivă au fost puse pe post cu indicarea respectivă. Totuși, comentariile, interpretările și formularea frazelor în știrile cu referire la candidatul ACUM/DA/PAS, Andrei Năstase, l-au plasat pe acesta în lumină exclusiv negativă și l-au defavorizat în mod evident.

Jurnal TV

În perioada 28 septembrie – 4 octombrie 2019, postul de televiziune Jurnal TV a difuzat în total 26 de știri relevante acestei monitorizări, majoritatea cu caracter electoral direct, incluse la rubrica *Alegeri locale 2019*. Materialele difuzate de Jurnal TV au reflectat în mare parte evenimentele/activitățile desfășurate zilnic de candidații la funcția de primar al municipiului Chișinău, problemele identificate de aceștia, soluțiile pe care le propun. Totodată, în buletinele de știri puse pe post în această perioadă au fost difuzate două știri despre misiunile de observatori, prezente în perioada alegerilor. Una dintre știri a reflectat lansarea în campania electorală a lui Renato Usatîi (Partidul Nostru), care candidează pentru funcția de primar în orașul Bălți.

Materialele cu caracter electoral indirect au vizat activitatea din afara campaniei a unor candidați. Printre acestea: știrea despre faptul că deputatul Iurie Reniță ar putea părăsi Blocul ACUM/DA/PAS (1 octombrie), fiind menționat în context Octavian Țîcu, candidatul PUN la funcția de edil al Capitalei; audierea a trei deputați democrați în cadrul Comisiei de anchetă pentru elucidarea circumstanțelor tentativei de puci anticonstituțional (2 octombrie), unul dintre aceștia fiind Vladimir Cebotari, candidatul PDM la funcția de primar al Capitalei; în știrea despre Consiliul raional Orhei, care s-a ales cu daruri în valoare de 50 de milioane de lei, dar nimeni nu dă explicații cum au ajuns banii în contul acestei instituții (4 octombrie), a fost citat/vizat Pavel Verejanu, candidatul PP Șor la funcția de primar al orașului Orhei.

Obiectivitate și imparțialitate. Partizanat politic

În perioada de raport, Jurnal TV a continuat să reflecte toate activitățile publice desfășurate de concurenții electorali, fără a restricționa accesul vreunui concurent electoral în știri. Materialele de la rubrica electorală au inclus, de cele mai multe ori, informații despre activitățile candidaților. La fel ca în perioada precedentă a monitorizării, aceste știri au prezentat declarații ce țin de platformele electorale ale concurenților, fără a fi incluse informații de context, opinii ale experților care ar fi conturat un tablou mai clar în ceea ce privește promisiunile electorale. Marea Majoritatea absolută a materialelor au fost imparțiale, fără a fi evidentă favorizarea sau defavorizarea clară a vreunui concurent electoral. Singura știre care favorizează ușor un candidat, inclusiv prin informația de context, este cea despre Renato Usatîi, PN, candidat la șefia Primăriei Bălți. Pe lângă informația despre promisiunile electorale ale acestuia, Jurnal TV a inclus detalii despre modul în care acest candidat a câștigat alegerile din 2015, din primul tur, cu majoritatea covârșitoare de voturi.

Corectitudinea și echilibrul surselor. Pluralismul de opinie

Jurnal TV a citat sau menționat în total 14 concurenți electorali pentru funcția de primar general al Chișinăului și consilieri municipali în Chișinău, și pentru funcția de primar la

Bălți. De cele mai multe ori, în materialele cu caracter electoral de la Jurnal TV au fost citați/menționați Ion Ceban (PSRM) și Andrei Năstase (Blocul ACUM/DA/PAS) – câte 4 ori fiecare, urmați de Octavian Țicu (PUN), Dumitru Țîra (PPEM), Victor Chironda (Forța Nouă), Vladimir Cebotari (PD) – de 3 ori fiecare. Ceilalți concurenți (Dorin Chirtoacă, PL, Valeriu Munteanu, USB, Teodor Cîrnaț, Partidul Voința Poporului, Vlad Țurcanu, PPEM, Lilia Ranogaieț, PNL, Vitalie Voznoi, Stînga Europeană, Ivan Diacov, PN, la fel ca și Renato Usatîi, Partidul Nostru) au fost protagoniștii a câte una sau două știri. De regulă, materialele au citat câte o singură sursă, fiind vorba de candidații în alegeri.

Postul a avut trei materiale controversate, care conțineau diverse acuzații, asigurând echilibrul surselor în două din ele. Într-un caz, la un eveniment organizat de candidatul PPEM la funcția de primar al mun. Chișinău, în contextul declarațiilor despre necesitatea depolitizării Primăriei Capitalei, Dumitru Țîra a fost citat, între altele, cu următoarea afirmație: „*Trebuie să dispară urmașii lui Chirtoacă*”. În acest caz, jurnaliștii nu au echilibrat cu poziția fostului primar al municipiului Chișinău, în prezent candidat al PL la aceeași funcție.

Din perspectiva gender, la Jurnal TV au fost citate 41 surse de sex masculin versus 2 surse de sex feminin, cele mai multe surse fiind candidații înscriși în cursa electorală.

Limbajul și imaginile video utilizate

În perioada de raport, limbajul și imaginile video utilizate în reportajele electorale ale Jurnal TV au fost conforme cu principiile deontologice.

NTV Moldova

Implicarea în campania electorală

În principalele buletine de știri ale zilei, difuzate în perioada 28 septembrie – 4 octombrie 2019, postul de televiziune NTV Moldova a difuzat în total 22 de materiale cu caracter electoral direct sau indirect. 21 dintre acestea s-au referit la alegerile locale, iar una a vizat în general alegerile, menționându-se despre îndemnul CEC către alegători ca aceștia să-și verifice numele în listele electorale. NTV Moldova a inclus 18 știri în rubrica specială „Electorală 2018. Alegeri locale noi”, iar 4 știri/reportaje - în afara acestei rubrici, în mare parte promovând indirect candidații PSRM sau prezentând în context negativ alți concurenți electorali. De obicei, știrile din afara rubricii tematice o anticipau pe aceasta. Știrile electorale au informat despre conferințele de presă ale candidaților, evenimentele la care aceștia au participat și și-au prezentat anumite priorități electorale, precum și soluțiile pentru anumite probleme cu care se confruntă locuitorii municipiului Chișinău.

Imparțialitate și obiectivitate. Partizanat politic

În majoritatea știrilor cu tematică electorală, NTV Moldova nu a asigurat imparțialitatea și neutralitatea în reflectarea informației. PSRM și reprezentanții acestui partid (consilieri sau candidați la funcția de primar) au fost reflectați în context exclusiv pozitiv, în timp ce ceilalți candidați au fost reflectați într-un context mai mult negativ și, rareori, neutru. Candidații PSRM au fost favorizați, de asemenea, și prin modul de amplasare a știrilor cu și despre ei în buletinele informative. Astfel, toate rubricile electorale din buletinele informative au fost deschise cu știri despre Ion Ceban (PSRM), candidat la funcția de primar al municipiului Chișinău. În toate cazurile, Ion Ceban a apărut în știri cu intervenții directe, spre deosebire de alți candidați, care în multe cazuri au fost parafrazați. De asemenea, și ca durată, știrile care l-au avut în prim plan pe Ion Ceban, dar și pe alți participanți în procesul electoral din partea PSRM (consilieri, candidați la

funcția de primar, deputați PSRM), au fost cele mai întinse ca spațiu de emisie. Nici una din cele 14 știri cu și despre PSRM sau reprezentanții acestui partid nu au avut mai puțin de 2 minute fiecare (uneori acestea ajungând chiar la aproape 5 minute per știre). Totodată, prioritățile din programele electorale ale candidaților PSRM erau detaliate și prezentate foarte clar, în timp ce ale celorlalți candidați electorali erau prezentate într-un mod general.

Ion Ceban a fost subiect al știrilor NTV Moldova în 5 cazuri, de fiecare dată fiind reflectat în context pozitiv: *„5 pasaje subterane vor fi reparate capital în mun. Chișinău în fiecare an. Un astfel de plan de rehabilitare a fost prezentat astăzi de Ion Ceban”* („Ceban: Vom reabilita pasajele subterane”, 30 septembrie); *„Mirosul urât de la stația de epurare din capitală este rezultatul deversării unor agenți economici. De această părere este Ion Ceban, candidat PSRM”* („Soluții pentru mirosul greu din capitală”, 1 octombrie); *„Aplicație specială pentru șoferi care le permite să afle unde este cel mai apropiat loc pentru parcare. Este soluția lui Ion Ceban pentru capitală”* („Ceban: Chișinăul va deveni un oraș smart”, 2 octombrie); *„400 blocuri locative din capitală urmează a fi izolate termic în următorii 4 ani. Acest scop și-l propune candidatul pentru funcția de primar general din partea PSRM, Ion Ceban”* („Plan pentru izolarea termică a blocurilor”, 4 octombrie). Dacă Ion Ceban „își propune” sau „expune soluții”, atunci alți candidați electorali „promit” (Dorin Chirtoacă, PL), „nu are încă o soluție”, „lansează lozinci unioniste” (Octavian Țîcu, PUN), sau „insistă asupra unor schimbări radicale” (Andrei Năstase, Blocul ACUM/DA/PAS).

Pe de altă parte, ceilalți candidați electorali au fost prezentați fie într-un context relativ neutru, fie în unul mai degrabă negativ. Știrile despre aceștia s-au focusat mai mult pe niște informații și aspecte negative, decât pe soluții și priorități electorale propriu-zise. În cazul lui Dorin Chirtoacă (PL), NTV Moldova a reflectat concurentul electoral și informația într-un mod ironic, prezentându-l pe acesta într-un context mai mult negativ și uneori ironic: *„Fostul edil dă vina pe actuala conducere pe mirosul urât din capitală... Chirtoacă a încercat așa cum a putut să le explice procesele chimice în urma cărora apare duhoare... Încă din 2010, Dorin Chirtoacă promitea că mirosul greu va dispărea pentru totdeauna, cu toate acestea, soluțiile aplicate de fosta conducere nu au fost în măsură să rezolve problema”* („Chirtoacă știe de ce pute în capitală”, 1 octombrie). În cazul unei știri despre Andrei Năstase (Blocul ACUM/DA/PAS) NTV Moldova a prezentat informația într-un mod ambiguu, admitând în formulare cazuri de amestec al faptelor cu opiniile: *„Deși insistă asupra unor schimbări radicale, Andrei Năstase nu a dat niciun exemplu, s-a referit doar la eliminarea corupției din primărie”* („Viziunea de 360 grade a lui Năstase”, 2 octombrie).

Tot în context mai degrabă negativ a fost reflectat și Octavian Țîcu (PUN), în cele două știri de referință fiind admise cazuri de amestec al faptelor cu opiniile în prezentarea informației: *„În cadrul evenimentului a fost anunțat și candidatul pentru funcția de primar general al capitalei... Astăzi PUN este singura formațiune politică care are un președinte la București și unul la Chișinău”* („PUN s-a lansat în campania electorală”, 30 septembrie).

Victor Chirona (F9) a fost protagonistul a 3 știri difuzate de NTV Moldova, acest candidat electoral fiind reflectat în context neutru. Vlad Țurcanu, PPR, a fost protagonistul a 2 știri, iar alți candidați au fost reflectați în câte o știre de NTV Moldova: Valeriu Munteanu (USB), Dumitru Țîra (PPEM), Dumitru Diacov (PPPN), Lilia Ranogaeț (PNL).

NTV Moldova a favorizat și a prezentat în context exclusiv pozitiv și candidații PSRM din regiuni. Aceștia au apărut în știri care informau despre: *„PSRM continuă întrunirile*

în contextul campaniei electorale pentru alegerile generale locale din 20 octombrie. Reprezentanții fracțiunii le prezintă oamenilor strategia de dezvoltare a țării și candidații”, „Socialiștii vor asigura o dezvoltare durabilă” („Program electoral prezentat la Bălți”, 30 septembrie), „Alegerile locale din 2019 vor însemna începutul schimbării în țara noastră. De această părere este președintele PSRM, Zinaida Greceanii. Ea a discutat cu oamenii din Dondușeni, Ocnița și Soroca... Ea i-a prezentat pe candidații PSRM pentru aceste localități. La Ocnița, Zinaida Greceanii a fost întâlnită de o sală plină de oameni, povestindu-le despre eforturile depuse de actuala guvernare” („20 octombrie - Începutul Schimbării”, 1 octombrie).

Corectitudinea și echilibrul surselor. Pluralismul de opinie

Majoritatea știrilor electorale difuzate de NTV Moldova au fost știri simple. În cazul știrii despre o rundă de dezbateri electorale organizate de compania Tass-Urban-Petrol la care au participat 6 candidați pentru funcția de primar al capitalei, NTV Moldova a inclus inserturi directe ale tuturor candidaților-participanți („Bătălia soluțiilor”, 3 octombrie). Din 2 materiale conflictuale, unul a fost dezechilibrat, citând o singură parte în conflict. Este vorba despre situația conflictuală prezentată în buletinul informativ din 1 octombrie în care NTV Moldova a difuzat două știri despre „mirosul urât din capitală”. În prima dintre acestea „Soluții pentru mirosul greu din capitală”, NTV Moldova a prezentat soluția lui Ion Ceban pentru această problemă cu mențiunea acestuia că vinovat de situație se face fostul edil Dorin Chirtoacă (PL). NTV Moldova nu a oferit dreptul la replică/opinie în aceeași știre candidatului vizat, ci a difuzat o altă știre („Chirtoacă știe de ce pute în capitală”) în care NTV Moldova nu a publicat replica la acuzațiile propriu-zis ale lui Ceban, ci doar că „fostul edil dă vina pe actuala conducere pentru mirosul urât din capitală... Și că pe timpul lui Chișinău nu era cuprins de mirosul greu”. Pentru o reflectare corectă, neutră și echidistantă NTV Moldova avea misiunea să asigure și să ofere dreptul la replică celui vizat în aceeași știre.

Sursele citate și/sau inserate de NTV Moldova au fost de cele mai multe ori bărbați (35), femeile fiind citate de trei ori mai puțin în acest sens (12).

Limbajul și imaginile video utilizate

NTV Moldova nu a utilizat limbaj discriminatoriu în adresa concurenților electorali în știrile difuzate. În ceea ce privește imaginile, acestea au fost neutre și au respectat standardele etice și profesionale.

Pro TV Chișinău

Implicarea în campania electorală

În perioada 28 septembrie – 4 octombrie, Pro TV Chișinău a reflectat, în cadrul principalului buletin de știri al zilei, campania electorală pentru alegerile locale generale și campania pentru alegerile parlamentare noi. Postul a difuzat știrile electorale în afara vreunei rubrici speciale. În cele șapte buletine de știri monitorizate în perioada de raport, Pro TV Chișinău a difuzat în total 23 de știri cu caracter electoral direct și indirect. Cele mai multe s-au referit la evenimentele de campanie ale concurenților electorali (în special, ale celor pentru Primăria municipiului Chișinău), fiind difuzate și subiecte privind activitatea Comisiei Electorale Centrale (tipărirea buletinelor de vot, respingerea de către CEC a contestației depuse de Ruslan Codreanu, care nu a fost înregistrat în cursă), despre modificarea legislației în vederea reintroducerii “zilei tăcerii”, opinia reprezentanților de la “Apă Canal” cu referire la mirosul din capitală, întreprinderea legând situația de campania electorală. Postul a avut și câteva materiale despre lansarea unor concurenți în campania pentru primăria Bălți, lansarea în

campanie a candidaților la funcția de consilieri municipali în Chișinău. În același timp, Pro TV a informat și despre presupuse disensiuni în cadrul Blocului ACUM în Parlament și posibila creare a unei fracțiuni noi, în care a inclus opinia unuia dintre concurenții electorali.

Imparțialitate și obiectivitate. Partizanat politic

Majoritatea subiectelor vizând procesul electoral, dar și activități de campanie ale concurenților electorali au fost prezentate echidistant de către postul Pro TV Chișinău. În mare parte, știrile au fost corecte și obiective. Totuși, modul de prezentare a informației în două materiale relevante indică asupra unei ușoare părtiniri a postului în raport cu anumiți protagoniști. Într-o știre au fost deplasate puțin accentele - în știrea despre activitatea de campanie a candidatului Blocului ACUM/DA/PAS Andrei Năstase a fost inclusă informație sumară despre programul electoral al acestuia, menționându-se că Năstase a ales să-și lanseze programul în aceeași locație ca și Ion Ceban (PSRM), după care reporterul a încercat să afle de la Andrei Năstase de ce în sală au fost prezenți anumiți angajați de la Primărie și un funcționar demis de primarul interimar pentru acte de corupție. În acest fel, telespectatorii au aflat mai puține despre programul concurentului electoral, și mai multe despre locație și participanții la întâlnire. De asemenea, Pro TV a informat despre posibila creare a unei noi fracțiuni parlamentare sub umbrela Blocului ACUM din cauza disensiunilor din cadrul blocului. Subiectul a fost tratat în buletinele din 29 septembrie și 1 octombrie, în ambele cazuri fiind prezentată opinia candidatului PUN Octavian Țicu. Nu este clară necesitatea citării repetate a candidatului în cea de-a doua știre, în condițiile în care este vorba nu de un fapt consumat, ci de anumite pronosticuri. Octavian Țicu a mai fost protagonistul a două știri separate privind evenimente electorale. În concluzie, se poate de afirmat că în a doua săptămână de campanie electorală, Pro TV Chișinău l-a favorizat ușor pe candidatul PUN Octavian Țicu prin prezența relativ mare în materiale cu caracter electoral direct și indirect – 4 în total. Alți șase candidați la funcția de primar al municipiului Chișinău au apărut câte o singură dată în știri, majoritatea beneficiind de o mediatizare neutră în materialele în care au fost vizați.

Corectitudinea și echilibrul surselor. Pluralismul de opinie

Postul i-a enumerat pe toți cei 19 concurenți din cursa pentru Primăria Chișinău în trei știri. Dintre candidații la funcția de primar general al municipiului Chișinău, de cele mai dese ori au apărut în știri separate Octavian Țicu, PUN, - de 4 ori, fiind totodată menționat în alte 3 știri, alături de ceilalți concurenți. Andrei Năstase /Blocul ACUM/DA/PAS, Ion Ceban /PSRM, Dorin Chirtoacă /PL, Vlad Țurcanu /PPR, Valeriu Munteanu /USB, Ion Ceban /PSRM și Dumitru Țîra/PPEM au fost protagoniștii a câte o știre separată, fiind și menționați de trei ori alături de alți concurenți.

Dintre concurenții electorali pe circumscripții uninominale la Pro TV au fost reflectați Tudor Deliu /PLDM, Nicolae Alexei, candidat independent, Vasile Năstase /Blocul ACUM/DA/PAS, Veaceslav Nedelea /PDM. În știri au mai apărut candidatul independent pentru funcția de consilier municipal Chișinău, Mihai Bogos, au fost citați candidații PCRМ la funcția de consilieri municipali Chișinău, candidatul Partidului Nostru Renato Usatîi, la funcția de primar în municipiul Bălți.

Postul a avut în total 7 subiecte controversate, dintre care 4 au fost echilibrate. În alte trei cazuri, Pro TV a eșuat să asigure echilibrul surselor – vezi, de exemplu, știrea din 4 octombrie despre acuzațiile aduse de Vlad Țurcanu, PPR, la adresa socialiștilor că ar utiliza banii municipali în scopuri politice. Prezentatoarea a menționat în lead că socialiștii neagă acuzațiile, fără ca în știre să fie dată reacția reprezentanților PSRM la

acuzățiile concrete și detaliate lansate de Vlad Țurcanu. O altă știre este despre Svetlana Popa, candidata PSRM în circumscripția uninominală nr. 33, din 4 octombrie, în care s-a făcut trimitere la dezbaterile de la Pro TV din ziua precedentă. Moderatoarea anunță că Svetlana Popa a refuzat să participe și spune că, dacă ar fi venit la dezbateri, ar fi întrebat-o despre mai multe activități ilegale din timpul guvernării comuniste în care a figurat și numele ei (acestea au fost listate). Știrea nu este echilibrată cu opinia persoanei vizate, or, materialul a fost difuzat a doua zi după dezbateri și, odată ce redactorii au decis să o includă în buletin, ar fi trebuit să se asigure că este dată și replica părții acuzate de acte ilegale. În știrea de la conferința de presă susținută de Dorin Chirtoacă (PL), din 30 septembrie, se menționează că Chirtoacă a lansat acuzații la adresa anumitor actori politici, fără să fie inclusă și opinia celor vizați.

Raportul surselor din perspectiva gender a fost, în săptămâna monitorizată, net în favoarea bărbaților (23 bărbați versus 4 femei).

Limbajul și imaginile video utilizate

Pro TV Chișinău a utilizat, în general, un limbaj neutru și echilibrat în prezentarea știrilor despre procesul electoral, dar și despre candidații înscriși/neînscriși în cursa electorală. Imaginile difuzate nu au încălcat normele deontologice.

TV8

Implicarea în campania electorală

În perioada 28 septembrie – 4 octombrie 2019, postul TV8 a difuzat 11 știri cu caracter electoral direct sau indirect. Doar o știre – „*Îmbulzeală la plăpumi la Kaufland*” – din cele 11, care vizează un concurent electoral (Dorin Chirtoacă, PL) nu a fost inclusă în rubrica specială „Electorală 2019”. De asemenea, o știre a fost despre campania pentru alegerile parlamentare noi 2019 („*A început tipărirea buletinelor de vot pentru alegerile parlamentare*”, 1 octombrie). Celelalte 10 s-au referit la alegerile locale, 9 din acestea fiind despre candidații pentru funcția de primar al municipiului Chișinău și una - pentru funcția de primar al municipiului Bălți. Patru știri au fost făcute în baza informației de la dezbaterile electorale pentru alegerile locale din Chișinău organizate de TV8.

Imparțialitate și obiectivitate. Partizanat politic

TV8 a reflectat relativ egal majoritatea concurenților electorali, fără a favoriza sau defavoriza vreunul din ei. Marea majoritate a materialelor au fost imparțiale și obiective, fără abateri de la standardele profesionale și deontologice. Într-un singur material – despre lansarea în campanie a lui Renato Usatîi, PN, candidat pentru postul de primar la Bălți, s-a observat o ușoară părtinire în raport cu Usatîi, în material fiind inclusă informație de context în măsură să-l favorizeze – informații despre alegerile câștigate în 2015 și despre renunțarea ulterioară la mandat, dar fără a detalia cauzele din care acesta a fost nevoit să plece din țară.

Corectitudinea și echilibrul surselor. Pluralismul de opinie

Postul de televiziune Tv8 a oferit acces în știri tuturor candidaților pentru funcția de primar general al municipiului Chișinău, de cele mai multe ori fiind vizați Andrei Năstase (Blocul ACUM/DA/PAS), Ion Ceban (PSRM) și Dorin Chirtoacă (PL), care au fost protagoniști în 3 știri/reportaje. Valeriu Munteanu (USB), Octavian Țicu (PUN) și Valerii Klimenco (Partidul Șor) – au fost citați sau menționați în câte 2 știri, iar ceilalți 13 candidați pentru funcția de primar al municipiului Chișinău, au fost subiect de știre

sau menționați cel puțin o dată. O știre a fost despre alegerile locale pentru funcția de primar al municipiului Bălți: lansarea în campanie a lui Renato Usatîi (PN) („*Usatîi, baie de mulțime*”, 30 septembrie). Majoritatea absolută a acestora au fost documentate dintr-o singură sursă, de obicei, candidații în alegeri.

Campania pentru alegerile parlamentare noi a fost reflectată într-o singură știre generală, bazată pe informația prezentată de CEC și președintele acestei instituții, Dorin Cimil, care a vorbit despre buletinele de vot pentru alegerile parlamentare noi (mărimea acestora, măsuri de protecție, etc.). Niciunul din cei care candidează pentru un loc în Parlament în cele 4 circumscripții nu a fost menționat în cadrul știrii respective.

În toate știrile conflictuale care au vizat anumiți concurenți electorali, reporterii TV8 au asigurat dreptul la replică.

Majoritatea surselor știrilor TV8 au fost bărbați – 24, femeile fiind surse doar în 3 cazuri.

Limbajul și imaginile video utilizate

În știrile cu caracter electoral jurnaliștii TV8 au folosit un limbaj neutru, informativ și echidistant față de toți concurenții electorali. De asemenea, nu au fost identificate manipulări cu ajutorul imaginilor sau tertipuri de montaj.

Accent TV

Implicarea în campania electorală

În perioada 28 septembrie - 4 octombrie 2019, Accent TV a abordat subiecte electorale în știri, atât în cadrul rubricii „Alegeri locale generale 2019” din buletinul de știri Accent Info (difuzat doar în zilele lucrătoare), cât și în afara ei. Postul a reflectat, în special, activitatea Partidului Socialiștilor de promovare a candidaților la funcțiile de primari și consilieri din diferite raioane, neglijându-i pe ceilalți candidați. Astfel, publicul nu a fost informat pe deplin despre cine sunt candidații la funcția de primar al Capitalei și, în general, ce partide, în afară de PSRM, mai participă la alegeri.

Imparțialitate și obiectivitate. Partizanat politic

În total, postul Accent TV a difuzat, în cadrul ediției de știri în limba română de la ora 19.00, 16 știri, dintre care una s-a referit la alegerile parlamentare, iar restul – la cele locale. 10 dintre ele au fost inserate la rubrica „Alegeri locale generale 2019”, iar celelalte au fost difuzate în afara rubricii. 5 dintre acestea se refereau la procesul electoral – tipărirea buletinelor pentru circumscripția nr. 50, vizita la CEC a unei delegații străine, revenirea la „ziua tăcerii” etc., iar una prezenta în temeni laudativi „o inițiativă a consilierilor socialiști din CMC”, care, cu sprijinul deputatului socialist Oleg Lipschii, ar fi obținut amenajarea trotuarelor de pe segmentul de drum dintre străzile Muncești și Bulevardul Dacia din Chișinău (4 octombrie). Știrea reprezintă publicitate electorală camuflată în favoarea consilierilor socialiști, iar titlul care apare pe ecran este de asemenea părtinitor, fiind un slogan al acestora: „Totul pentru oameni!”

În 3 din cele 10 știri apărute la această rubrică, Ion Ceban, candidatul socialiștilor la funcția de primar al Capitalei, a apărut în context pozitiv, cu promisiuni electorale (30 septembrie, 2 octombrie, 4 octombrie), la care se adaugă o știre cu Ion Ceban în context pozitiv-neutru, ca lider în sondajul Companiei iData (1 octombrie). Alte patru știri au informat despre modul în care președinta PSRM Zinaida Greceanîi a prezentat candidații socialiști la funcțiile de primari și consilieri în localitățile Bălți (30 septembrie), Dondușeni și Ocnița (2 octombrie), Anenii Noi (3 octombrie) și Ungheni (4 octombrie). De notat că înșiși candidații nu erau arătați în prim-plan în imagini, în știri fiind inserate

doar fragmente din discursul președintei PSRM și imagini generale de la eveniment. Una din știri a avut următorul titlu: „Pentru un viitor mai bun!” (30 septembrie, prezentarea candidaților PSRM la Bălți).

Celelalte două știri din rubrica electorală s-au referit la alți candidați. Spre deosebire de candidatul PSRM Ion Ceban și evenimentele electorale ale PSRM care au fost reflectate în știri separate, despre ceilalți candidați s-au făcut doar două știri „colective”, în care au fost menționate sumar unele activități electorale. O astfel de știre a fost difuzată la 1 octombrie și a inclus candidații Victor Chironda (Mișcarea Politică „Forța Nouă”), Valeriu Munteanu (Uniunea „Salvați Basarabia”), Octavian Țîcu (PUN), Dorin Chirtoacă (PL) și Vladimir Cebotari (PDM), unii dintre ei fiind prezentați cu o vădită tendențiozitate de către reporter sau fiind selectate despre ei informații irelevante. Exemplu: la 1 octombrie, în știrea care prezenta activitățile candidaților din ultimele două zile s-a vorbit pe scurt, pozitiv-neutru, doar despre Victor Chironda, care a propus o soluție pentru amenajarea parcărilor, și despre Dorin Chirtoacă (care a propus o soluție pentru calcularea tarifelor la apă în Chișinău). Ceilalți trei candidați incluși în știre au fost prezentați utilizând un limbaj apreciativ negativ/peiorativ. Citat 1: „Între timp, Valeriu Munteanu, candidat la funcția de primar al Capitalei din partea Uniunii „Salvați Basarabia”, a decis să nu piardă timpul alegătorilor analizând problemele Chișinăului și imediat s-a îndreptat spre sudul Moldovei, afirmând că comemorarea primului președinte al UTA Găgăuzia, Stepan Topal, a fost separatism”. Citat 2: „Vladimir Cebotari în ultimele două zile nu a identificat problemele cu care intenționează să lupte ca edil al capitalei, în schimb a acordat atenție teribilului accident care a șocat întreaga țară luni, și a solicitat internauților să fie atenți și să nu încalce regulile în trafic”. Octavian Țîcu a fost prezentat cu un fragment în care povestește date istorice despre locul de unde a ales să se lanseze în campanie – clădirea fostului Sfat al Țării. Or, candidatul nu a mers acolo ca să livreze date istorice, ci ca să-și anunțe programul electoral, care nu a fost menționat deloc de jurnaliști. În așa fel, reporterii au aplicat tehnica de manipulare ce presupune selectarea faptelor și plasarea accentului pe detalii, în detrimentul esenței.

La fel s-a întâmplat și în cealaltă știre despre activitatea candidaților, difuzată la 2 octombrie. Aici au fost incluși doar doi candidați, Andrei Năstase și Victor Chironda. În timp ce Victor Chironda este prezentat cu soluții pentru transportul public, Andrei Năstase este arătat într-o sală, aflându-se în fața unor oameni, fără să se precizeze unde și când a avut loc întâlnirea, spunând că oamenii „trebuie să înceapă schimbarea de la ei”. Reporterul afirmă că Năstase „este gata să suporte o povară grea și să înceapă să schimbe mentalitatea locuitorilor Chișinăului, astfel încât, atât cetățenii, cât și oficialii, să înceteze să fie indiferenți față de capitală”. Astfel, jurnalistul nu-l arată pe candidatul Blocului ACUM/DA/PAS ca pe o persoană care are planuri pentru oraș, așa cum este arătat periodic Ion Ceban, de exemplu, ci ca pe un candidat care le cere oamenilor să facă ei înșiși ceva, să se schimbe. Este un procedeu de manipulare manifestat prin selectarea faptelor – în cazul dat, a secvențelor din discurs.

Astfel, prin abordare și selectivitate, Accent TV a favorizat clar socialiștii și pe candidatul pentru Chișinău, Ion Ceban.

Corectitudinea și echilibrul surselor. Pluralismul de opinie

Știrile despre evenimentele de campanie au fost documentate dintr-o singură sursă, indiferent dacă vizau socialiștii sau alți candidați. Postul nu a asigurat pluralism de opinie, cele mai multe știri cu referire la concurenții electorali (8 din 10 sau 80%), fiind despre candidații PSRM. Accent TV nu a reflectat în săptămâna 28 septembrie – 4

octombrie subiecte conflictuale. Din perspectiva de gen, sursele citate mai des au fost bărbați (9), femeile fiind citate de 5 ori.

Limbajul și imaginile video utilizate

La adresa unor candidați la funcția de primar al Chișinăului, jurnaliștii postului au folosit un limbaj ușor peiorativ, fără însă să fie folosite aprecieri sau etichetări. A fost înregistrat și un caz de manipulare prin imagini. În știrea difuzată la 30 septembrie despre planurile lui Ion Ceban privind pasajele subterane din Chișinău au fost arătate imagini de arhivă cu pasaje în stare deplorabilă, cu bucăți de beton rupte, pline de apă și de gunoi, filmate pe timp de ploaie și frig (se vede după hainele oamenilor). În condițiile în care în mod curent nu există impedimente pentru jurnaliști de a lua imagini la zi cu pasajele subterane, deducem că s-au folosit în mod intenționat cadre „urâte” din arhivă, cu scopul de a emoționa cititorii și a amplifica efectul manipulator al contrastului „dezastru-soluție”.

RTR Moldova

Implicarea în campania electorală

În perioada 28 septembrie – 4 octombrie 2019, RTR Moldova a difuzat 19 subiecte electorale în cadrul principalului buletin de știri al zilei. Postul a difuzat majoritatea știrilor cu caracter electoral direct (16) în rubrica *Electorală 2019*, fiind vorba despre activitatea concurenților electorali. Alte trei subiecte au fost difuzate în afara rubricii speciale și s-au referit la monitorizarea alegerilor de către misiunea europeană ENEMO, dar și la alte aspecte ale procesului electoral (anunțul CEC despre posibilitatea verificării listelor electorale până pe 19 octombrie și votarea de către deputați a amendamentelor privind reintroducerea „zilei tăcerii” înainte de ziua alegerilor). Majoritatea știrilor electorale s-au referit la alegerile locale generale, și doar două știri, ambele difuzate în cadrul rubricii *Electorală 2019*, au vizat alegerile parlamentare noi.

Imparțialitate și obiectivitate. Partizanat politic

Subiectele vizând procesul electoral, dar și participarea în campanie a candidaților au fost reflectate obiectiv și imparțial de către postul RTR Moldova. În perioada 28 septembrie - 4 octombrie 2019, postul nu a favorizat în mod evident vreun candidat la funcția de primar al municipiului Chișinău, cei prezentați beneficiind de o mediatizare neutră în știrile în care au fost vizați. Totuși, candidatul PSRM, Ion Ceban, a avut cele mai multe prezențe directe, a fost plasat în context exclusiv pozitiv și a beneficiat de cel mai mult spațiu de emisie, ceea ce indică asupra unei favorizări ușoare a candidatului respectiv.

Corectitudinea și echilibrul surselor. Pluralismul de opinie

RTR Moldova a menționat și/sau citat în știrile electorale directe, în perioada monitorizată, 10 candidați la funcția de primar general al municipiului Chișinău, unul – la funcția de primar al municipiului Bălți și unul – la funcția de deputat în circumscripția nr. 50. Niciun subiect electoral nu a fost conflictual, toate prezentând exclusiv elemente ale programelor electorale ale candidaților la fotoliul de primar sau de deputat. Candidații au apărut în subiectele electorale, fiind atât citați, cât și/sau menționați, după cum urmează: Ion Ceban (PSRM) - de 5 ori, Vitalii Voznoi (Partidul „Stânga

europăeană”) - de două ori, Andrei Năstase (ACUM/DA/PAS), Octavian Țîcu (PUN), Vladimir Cebotari (PDM), Lilia Ranogaeț (PNL), Dumitru Țîra (PPEM), Victor Chironda (Mișcarea Forța Nouă (F9)), Valerii Klimenko (Partidul Politic „Șor”) și Vladimir Țurcanu (PPR) – câte o dată. De asemenea, într-o știre electorală a apărut candidatul la funcția de primar al municipiului Bălți, Renato Usatîi (PN). O știre a mai vizat candidații PCRМ pentru Consiliul municipal Chișinău.

Cele două materiale care s-au referit la alegerile parlamentare noi au vizat tipărirea buletinelor pentru circumscripția nr. 50 și secvențe din programul electoral al candidatei la funcția de deputat în aceeași circumscripție, Vitalia Pavlicenco. Raportul surselor din perspectiva gender a fost net în favoarea bărbaților (27 versus 6 femei).

Limbajul și imaginile video utilizate

Limbajul utilizat de RTR Moldova în știrile despre procesul electoral, dar și despre candidații la funcția de primar sau de deputat a fost neutru, fără să discrimineze vreun candidat, să sugereze ceva adițional la mesajul transmis sau să favorizeze/defavorizeze pe cineva, iar imaginile care au însoțit materialele au fost difuzate cu respectarea normelor deontologice.

Televiziunea Centrală

Implicarea în campania electorală

În perioada 28 septembrie – 4 octombrie 2019, Televiziunea Centrală a difuzat 34 de materiale cu caracter electoral direct, în cadrul rubricii electorale, precum și știri cu caracter electoral indirect. Dintre acestea, 12 materiale s-au referit la activitatea electorală, dar și din afara campaniei a candidaților Partidului Șor, fie la funcțiile de primari la Orhei și în Chișinău, fie la cele de consilieri.

O parte din celelalte știri relevante pentru această monitorizare au reflectat evenimentele/ activitățile din afara campaniei electorale ale candidaților la funcția de primar în municipiul Chișinău: Andrei Năstase – ACUM/DA/PAS, Vladimir Cebotari – PD, Octavian Țîcu – PUN. Doar în 4 știri au fost reflectate evenimentele electorale ale altor candidați electorali la funcția de primar în municipiul Chișinău: Octavian Țîcu, Valeriu Munteanu – Uniunea „Salvați Basarabia”, Victor Chironda – Forța Nouă.

Alte materiale s-au referit la procesul electoral și monitorizarea campaniei, lansarea lui Renato Usatîi (PN) în campania electorală pentru funcția de edil la Bălți, contestația lui Ruslan Codreanu, care nu a fost acceptat în cursă, precum și o știre despre acuzațiile la adresa Galinei Sajin, candidata Blocului ACUM/DA/PAS la funcția de deputată în circumscripția nr.50.

Imparțialitate și obiectivitate. Partizanat politic

În știrile ce vizează activitatea reprezentanților și candidaților Partidului Șor, Televiziunea Centrală nu a asigurat caracterul imparțial și obiectiv al materialelor jurnalistice. Pavel Verejanu (vizat în 2 materiale), candidat la funcția de primar în orașul Orhei, și Valeri Klimenko (vizat în 3 materiale), candidat la funcția de edil în municipiul Chișinău, au fost favorizați prin spațiul alocat, citatele selectate de la cetățeni – toate în favoarea formațiunii și a candidaților, limbajul favorabil.

De exemplu, într-o știre despre activitatea electorală a lui Valeri Klimenko (4 octombrie) jurnalistul afirmă: *„Mulți consideră că Valeri Klimenko este un om de încredere, care nu aruncă cuvintele în vânt”*, urmată de două citate ale cetățenilor, cum ar fi: *„Cred că o să reușească, pentru că el chiar vrea să lucreze. Este un om deștept și gospodăros...”*.

În același buletin, într-un alt material despre întâlnirea lui Pavel Verejanu cu cetățenii la Orhei, jurnalistul citește: *„Oamenii veniți la întâlnire spun că văd schimbările reale cu ochii lor, iată de ce Pavel Verejanu, omul care a participat la toate aceste schimbări, este candidatul pe care îl vor vota”*. Urmează câteva citate în susținerea candidatului, cum ar fi: *„Îl susțin pe Pavel Verejanu pentru că este un om de încredere...”*

Totodată, în știrile cu caracter electoral indirect, în special în cele în care sunt citați/ menționați deputații Partidului Șor, înscrși în cursa pentru funcții de consilieri - Petru Jardan, Denis Ulanov, Marina Tauber, Reghina Apostolova (în total 6 materiale) au fost tendențioase, fiind observată în continuare atitudinea pozitivă față de aceștia. De regulă, materialele au fost ample, cu informații de context și surse care exprimau doar opinia Partidului Șor. De obicei, citatele experților au fost adaptate mesajului pe care încercau să-l transmită jurnaliștii. Un exemplu din „Sinteza Săptămânii”, de la 29 septembrie - intro-ul citit de prezentatoare: *„Oare asta nu înseamnă a răfuială cu oponenții politici? Despre asta vorbește chiar și Promo Lex. Șeful Asociației, Pavel Postică, susține că arestarea deputaților în perioada electorală afectează egalitatea de șanse în alegeri. Așa sau altfel, Marina Tauber rămâne în continuare în arest la domiciliu...”*. Pavel Postică este citat în lead, însă nu apare în materialul propriu-zis.

În contrast, Televiziunea Centrală a tratat selectiv evenimentele/ activitățile oponenților electorali ai candidaților Partidului Șor. Postul de televiziune a reflectat evenimentele/ activitățile electorale doar a altor trei concurenți la funcția de primar al municipiului Chișinău – Octavian Țîcu (PUN), Valeriu Munteanu (Uniunea „Salvați Basarabia”) și Victor Chironda (Forța Nouă). Boris Volosatii a fost menționat într-o știre despre un protest al formațiunii Democrația Acasă, partidul care l-a propus la funcția de edil. În unele din aceste știri au fost puse accente din care devine evidentă atitudinea tendențioasă a postului de televiziune față de formațiunile de la guvernare. Știrea despre lansarea în campanie a lui Octavian Țîcu (30 septembrie) începe, de exemplu, în felul următor: *„De această dată în fața oamenilor a ieșit deputatul care recent s-a disociat de fracțiunea PPDA...”*, după ce, în același buletin, a fost difuzată o știre cu titlul *„Blocul ACUM se destramă?”*, fiind citat Octavian Țîcu, care afirmă că mai mulți deputați ar urma să se disocieze de Blocul ACUM/DA/PAS. Într-un alt material, difuzat în același buletin, despre programul electoral al lui Valeriu Munteanu, candidatul Uniunii „Salvați Basarabia”, jurnaliștii folosesc următoarea informație de background: *„Potrivit unui sondaj de opinie, el se află pe locul trei în preferințele locuitorilor Capitalei, dar nu s-ar califica în turul doi al alegerilor locale. Valeriu Munteanu a calificat rezultatul drept unul bun, care îl încurajează să meargă mai departe. La alegerile parlamentare însă, Valeriu Munteanu a pierdut în fața contracandidatului său Ilan Șor”*.

Andrei Năstase, candidatul Blocului ACUM/DA/PAS, a fost vizat/ menționat în 5 materiale cu caracter electoral indirect: o postare de pe Facebook în care Andrei Năstase explică de ce nu funcționează coaliția cu PSRM (29 septembrie) și în contextul replicii pe care i-a oferit-o președintele Igor Dodon (30 septembrie), în contextul dosarului oamenilor de afaceri Victor și Viorel Țopa (29 septembrie), în contextul

lansării lui Octavian Țîcu în electorală, care i-a cerut lui Andrei Năstase să se retragă din cursă (30 septembrie), precum și în contextul în care Andrei Năstase și-a cumpărat o mașină de un milion de lei, jurnaliștii punând accente ironice în acest caz: „*Din troleibuz, direct în mașină de un milion de lei*” (3 octombrie).

Deși nu au reflectat campania candidaților PSRM, Televiziunea Centrală a difuzat știri în care a fost vizată activitatea acestui partid, fiind vizibilă atitudinea tendențioasă a instituției media față de această formațiune. De exemplu, o știre despre inițiativa fracțiunii Partidului Șor de a alege un procuror general de către popor (2 octombrie) are următorul titlu: „*Deputații fracțiunii Șor îi acuză pe socialiști de fățarnicie și minciună*” (traducere din rusă).

Ceilalți concurenți electorali au fost ignorați de Televiziunea Centrală

Corectitudinea și echilibrul surselor. Pluralismul de opinie

În contextul campaniei electorale pentru funcția de primar în municipiul Chișinău, de cele mai multe ori la Televiziunea Centrală au fost citați/ menționați Octavian Țîcu (PUN) – de 6 ori, Andrei Năstase (ACUM/DA/PAS) – în 5 știri; Valeri Klimenko (PP Șor) – 3 știri; Valeriu Munteanu (Forța Nouă) – 2 știri, Boris Volosatîi (Democrația Acasă), Victor Chironda (Forța Nouă) și Vladimir Cebotari (PD) – în câte o știre.

Din cele 34 de materiale 21 au fost controversate. În mai puțin de jumătate (9 materiale) a fost asigurat echilibrul surselor. Totuși, în multe cazuri Televiziunea Centrală a informat că protagoniștii vizați nu au răspuns la telefon pentru a comenta sau că persoanele contactate nu au dorit să ofere comentarii.

Echilibrul surselor nu a fost asigurat în știrile despre dosarele penale în care sunt vizați Petru Jardan, Denis Ulanov, Marina Tauber și Reghinei Apostolova (6 știri), cele despre replicile dintre Andrei Năstase și Igor Dodon (2 știri). Deși în unele știri au fost prezenți și cetățeni, experți, avocați, pluralismul de opinie nu a fost asigurat, toți actorii susținând aceeași poziție.

Din perspectiva asigurării echilibrului de gen, balanța a fost înclinată spre sursele de sex masculin - 43 versus 18 surse de sex feminin. Acesta este un indicator relativ bun, care se explică prin citarea preponderentă a reprezentanților și simpatizanților Partidului Politic Șor.

Limbajul și imaginile video utilizate

Limbajul și imaginile video utilizate în materialele difuzate de Televiziunea Centrală în perioada de raport au corespuns rigorilor jurnalistice.

CONCLUZII GENERALE

În intervalul 28 septembrie – 4 octombrie 2019, la cele 10 posturi de televiziune monitorizate în campania electorală s-au menținut următoarele tendințe:

- Majoritatea posturilor (7 din 10) au oferit acces relativ egal candidaților în alegeri, care au apărut în știri separate sau au fost menționați în știri cu caracter electoral direct sau indirect;
- Materialele electorale au fost, în mare parte, corecte și echidistante;

- O bună parte din subiectele electorale s-au limitat la o singură sursă de informație, fără a trata subiectele în profunzime prin oferirea informațiilor de context, includerea altor surse;
- Majoritatea absolută a materialelor relevante au fost dezechilibrate din perspectiva egalității de gen, bărbații fiind citați de cele mai multe ori în materialele relevante;
- De cele mai multe ori, materialele nu au favorizat sau defavorizat evident vreun concurent electoral;
- Postul public Moldova 1 a avut un comportament echilibrat, oferind acces majorității concurenților electorali în știri, fără a favoriza sau defavoriza evident vreun candidat în alegeri. Candidatul PSRM Ion Ceban a beneficiat de mai multe apariții în context pozitiv, în raport cu alți candidați;
- Radiodifuzorii naționali Prime TV și Publika TV nu au favorizat masiv vreun candidat în alegeri, dar l-au defavorizat ușor pe candidatul ACUM/DA/PAS, Andrei Năstase, prin selectarea informațiilor în context negativ;
- NTV Moldova și Accent TV au continuat să-l promoveze masiv pe candidatul PSRM Ion Ceban, prin spațiul acordat și contextul pozitiv;
- La RTR Moldova s-a remarcat o favorizare ușoară a candidatului PSRM Ion Ceban, prin numărul relativ mare de materiale care au reflectat activitățile acestuia și contextul pozitiv;
- Jurnal TV și TV 8 au oferit spațiu majorității candidaților care au desfășurat activități de campanie, fără a favoriza sau defavoriza vreun concurent electoral;
- Pro TV a avut un comportament echilibrat, reflectând neutru marea majoritate a concurenților electorali. Candidatul PUN, Octavian Țîcu a beneficiat de o reflectare relativ mai pozitivă, în raport cu alți candidați, fiind citat sau menționat de mai multe ori;
- Televiziunea Centrală a favorizat vădit reprezentanții Partidului Politic Șor, care au fost reflectați de cele mai multe ori, de fiecare dată în context pozitiv.

RECOMANDĂRI

- Radiodifuzorii să utilizeze rapoartele de monitorizare ca instrumente de autoreglementare și să elimine carențele, astfel încât activitatea lor să fie conformă cu normele legale și Codul deontologic al jurnalistului;
- Consiliul Audiovizualului să se autosesizeze și să folosească rapoartele de monitorizare pentru a evalua dacă posturile tv monitorizate au respectat dreptul la informare completă, obiectivă și veridică.
- Consiliul Audiovizualului să elaboreze instrumente de intervenție și să le aplice prompt și eficient în cazurile derogărilor de la normele legale admise de radiodifuzori în reflectarea campaniilor electorale, pentru a asigura o informare adecvată a electoratului prin intermediul programelor audiovizuale.